

ТЕМА 5

Права, слободи и одговорности

Кои се нашите права и како тие се заштитени?

5.1. Желби, основни потреби, човечко достоинство и човекови права

Дали јас имам човеково право за сè што ќе посакам?

5.2. Откривање на прекршувањата на човековите права

Кое човеково право е тука прекршено?

5.3. Права и одговорности

Како можат да постојат права без одговорности?

5.4. Квиз за човекови права

Што е право? Кое човеково право би требало да биде за поединецот?

ТЕМА 5: Права, слободи и одговорности

Кои се нашите права и како тие се заштитени?

Човековите права, од една страна, се занимаваат со развојот на човекот и со тоа колку луѓето се способни да го остварат нивниот целосен потенцијал во врските со нивните сограѓани. Од друга страна, човековите права ги дефинираат одговорностите на нацијата насочени кон поединците. Во значајните документи за човекови права се вклучуваат и Универзалната декларација за човекови права, Европската конвенција за човекови права и Конвенцијата за правата на децата. Традиционално, човековите права се поделени во категории – граѓански, политички, социјални, економски и културолошки. Овие категории често се поврзуваат со развојните стадиуми во историјата на човековите права, со граѓански и политички права, кои се сметаат за „прва генерација“, следени од социјалните и економските права, како „втора генерација“ и културолошките права, или развојните права, кои се сметаат за „трета генерација“. И покрај вредноста на категоризирањето на правата, ОДГ/ОЧП бараат да се промовира едно интегрирано сфаќање на човековите права. Тоа става еднаков акцент на сите категории: граѓански, политички, социјални, економски и културолошки. Според тоа, ОДГ/ОЧП бараат да се балансира тенденцијата во минатото кога некои права се сметаа за позначајни од другите. Иако човековите права, традиционално, беа поврзувани со државата и нејзиниот однос кон поединецот, ОДГ/ОЧП става акцент, во голема мера, врз правата на групите или народите. Обидите, за вклучување на овие идеи во ОДГ/ОЧП, се важни за развивањето на концептот, како и за развивањето на локалните, националните и регионалните заедници.¹⁹

Човековите права имаат три елементи: носител на правата, содржина на правото (што има право да бара носителот на правото) и носител на должност (личност или институција кој/а мора да одговори на барањето). Должностите, најчесто, се адресираат на три нивоа:

– Да се почитува, значи воздржување од директно или индиректно одземање на правата на поединецот, вклучувајќи и воздржување од формирање на институционален систем кој би можел да им ги одзема правата на луѓето или давање поттик на другите да им ги одземаат правата на луѓето.

– Да се заштити, значи да се поттикне почитувањето; да се спречат оние кои бараат одземање на туѓите права – без разлика дали се тие владини службеници, меѓународни институции, приватни корпорации, водачи во заедницата, членови на одбори, или членови на семејството – за да престанат да го прават тоа.

– Да се исполни, значи да се помогне на обесправените – вклучувајќи ги и оние кон кои поединецот има специјална одговорност, оние кои се обесправени, бидејќи постои неисполнување на должноста да се почитуваат и должноста да се заштити нивните права, како и оние кои се жртви на природни

¹⁹ Од „Речникот за термини за образование за граѓанско општество“, Karen O’Shea, Совет на Европа, DGIV/EDU/CIT, (2003) 29.

катастрофи. Оваа помош вклучува законско, буџетско, судско и друго делување за да се обезбеди најдобрата можна политика во заедницата за заштита на правата.²⁰

Слободите, заштитени како граѓански права, вклучуваат слобода на мислата, размислување и изразување, слобода за религиозно верување и практика, на движење во рамките на една држава и право на мирно здружување и собирање. Останатите граѓански права ја заштитуваат приватноста на поединецот, семејниот живот и правото на еднаквост пред законот.²¹

Одговорностите се логичка последица на човековите права. Со цел да бидат заштитени, секое право носи соодветна одговорност, како за граѓаните, така и за државата. Секој поединец има морална должност да не го нарушува личниот дигнитет на другите луѓе. Владите, со потпишувањето на меѓународни спогодби и со обврзување во нивните уставни, немаат само морална обврска, туку и законска должност.

Образование за демократско граѓанство и човекови права

Преку оваа серија на часови, учениците ќе:

- ја разберат подобро природата на човековите права: тоа се предуслови кои го оспособуваат секое човечко суштество да живее со достоинство;
- го зголемат нивното знаење и нивното разбирање на меѓународно - признатите човекови права;
- го зголемат нивниот капацитет за препознавање на прекршувањата на човековите права;
- го зголемат нивното сфаќање за тоа како тие би можеле да придонесат во подобрувањето на почитувањето на човековите права;
- го зголемат нивното сфаќање и свесноста за одговорностите поврзани со човековите права: одговорностите на државата и на институциите, како и нивните морални одговорности.

---

²⁰ Засновано врз „Должности без граници. Човековите права и глобалната социјална правда“, Меѓународен Совет за политика на човекови права.

²¹ Исто

ТЕМА 5: Права, слободи и одговорности

Кои се нашите права и како тие се заштитени?

Наслов на часот	Цели на учењето	Задачи за учениците	Материјали	Метод
Час 1: Желби, основни потреби, човечко достоинство и човекови права	Учениците можат да покажат дека човековите права се предуслов за секое човечко суштество, тоа да биде способно да живее со достоинство.	Учениците ги поврзуваат нивните желби со основните потреби и човекови права.	Материјал за учениците 5.1. Материјал за учениците 5.2 (наставниците би требале да забележат дека овој материјал се користи преку целата тема и поради тоа ќе биде потребен и за останатите часови).	Групна работа, пленарна работа. Критичко мислење.
Час 2: Откривање на прекршувањата на човековите права	Учениците можат да ги идентификуваат прекршувањата на човековите права.	Учениците проучуваат случаи на прекршување на човековите права.	Материјал за учениците 5.3. Материјал за учениците 5.2.	Работа во парови или групна работа. Пленарна дискусија.
Час 3: Права и одговорности	Учениците сфаќаат како тие можат да придонесат во заштитувањето на човековите права. Учениците сфаќаат дека човековите права се	Учениците идентификуваат одговорности за да ги заштитат човековите права, вклучувајќи го и нивниот личен придонес.	Празен лист хартија и пенкало. Материјал за учениците 5.4. Материјал за учениците 5.2.	Работа во парови или групна работа. Критичко мислење.

	поврзани со одговорности – одговорности на државата и на институциите, како и нивни морални одговорности.			
Час 4: Квиз за човекови права	Учениците учат за меѓународно-признатите човекови права.	Учениците одговараат на прашања со повеќе можни избори и дискутираат за импликациите од нивните одговори.	Картички, со решенијата дадени од назад, за секој ученик (материјал за учениците 5.5).	Прашања со повеќе можни избори.

Час 1**Желби, основни потреби, човечко достоинство и човекови права**

Дали јас имам човеково право за сè што ќе посакам?

Цел на учењето	Учениците можат да покажат дека човековите права се предуслов секое човечко суштество да биде способно да живее со достоинство.
Задачи за учениците	Учениците ги поврзуваат нивните желби со (нивните) основни потреби и човекови права
Материјали	Материјал за учениците 5.1 (по еден примерок за група од четири или пет ученици). Материјал за учениците 5.2 (по еден примерок за група од четири или пет ученици).
Метод	Групна работа, пленарна работа. Критичко мислење.

Концепти

Значајно е да се прави разлика помеѓу **желба** и **основна потреба**. Основните потреби на човечките суштества, кои треба да се исполнат, со цел за нивно оспособување да живеат со достоинство, можат да се сметаат како основа врз која човековите права се формулирани.

Овој час има потенцијал за работа на постер и концептуално мислење како продолжителни активности.

Часот

За да направи вовед во часот, наставникот ги информира учениците како ќе биде организиран часот, но не би требало да навлегува во детали во врска со главната тема. Учениците започнуваат прашувајќи се, себеси и меѓусебно, за нивните желби и потреби – подоцна, во текот на часот, тие ќе откријат дека многу од нив одговараат на тема за човековите права. По воведот (не повеќе од една или две минути), учениците се делат во мали групи од четири или пет и им се даваат задачите во две фази. Наставникот, прво, ја објаснува првата задача и индивидуално го објаснува наредниот чекор на групите, откако тие ќе завршат. На овој начин, се задоволува брзината на индивидуалното учење.

– **Задача 1:** Материјал за учениците 5.1, Желби, потреби и права. Групата составува листа на нивните материјални потреби (на пр. „добар оброк“) во левата колона од листот и додава најмалку три „нематеријални“ желби (на пр. „да се биде сакан,,). Потоа тие размислуваат за потребите кои одговараат на овие желби и ги додаваат во средната колона.

– **Задача 2:** Потоа, наставникот им дава, на групите кои ја завршиле задача 1, копија од материјалот за ученици 5.2, Листа на човекови права и ги замолува да ги запишат правата кои одговараат во последната колона (на пр. „право на храна“, „слобода од дискриминација“).

– **Задача 3:** Групите кои завршиле порано би требало да започнат да размислуваат за креирање на постер на човекови права со избирање на една од потребите и правото кое ѝ одговара. Тие треба да дискутираат за содржината на нивниот концепт и да гледаат врз него од уметничка гледна точка и потоа да дизајнираат нацрт-предлог.

Откако групната работа е завршена, наставникот може да ги запишува идеите на групите на таблата. Тој/таа црта табела со три колони и ги замолува претставниците од секоја група да додадат желба, потреба и право кое одговара за нив. Ова продолжува додека на листата не се напишат десет желби, потреби и права (ако е можно, искористи флип чарт, за потоа листовите да можат да се постават на ѕидовите од училиницата за да ги потсетуваат групите на нивните дискусии).

Сега, наставникот води кратка пленарна дискусија, користејќи ги следниве идеи:

– „Вие сте откриле дека вашите желби и потреби одговараат со идеите од Конвенцијата за човекови права. За ова е потребно објаснување!“

– „За некои права од Конвенцијата не сме размислиле. Тие, можеби не се важни или можеби биле опфатени со некое друго право. Која е вашата гледна точка?“

– „Погледнете ја листата на човекови права. Кога размислувате за неа, што ви е потребно со цел да живеете еден пристоен живот, или што им е потребно на

другите луѓе, од другите региони или земји, а што недостига? Кое човеково право би го додале понатаму?“

За крај на дискусијата, наставникот ги информира учениците дека постои дебата за главниот фокус на човековите права насекаде во светот. Еден заклучок е: „Човековите права се потребни за да му се дозволи на секого да живее со достоинство.“ Потоа, наставникот ги замолува учениците да размислат за алтернативите од овој заклучок. Ова би можело да биде задача како дел од домашната работа. Ако е можно, во наредните неколку денови, учениците би требало да ги додадат нивните идеи на листовите хартија, поставени на сидовите. На овој начин, процесот на размислување може да продолжи.

Како една дополнителна задача, учениците би можеле да се замолат да креираат постери на темата за човековите права, употребувајќи исечоци од весници и списанија или сопствени цртежи или слики. Ова би можело да се искористи за украсување на училницата или за изложба.

Конечно, за да сумира, наставникот дава кратко резиме за идеите и целите на овој час. Тој/таа може дури и да го објасни дидактичкиот принцип од индуктивниот концепт: тоа е, да се започне со истражување на искуството и личните идеи и да се заврши со објаснување на концептот или теоријата.

Час 2

Откривање на прекршувањата на човековите права

Кое човеково право тука е прекршено?

Цел на учењето	Учениците можат да ги идентификуваат прекршувањата на човековите права.
Задачи за учениците	Учениците проучуваат случаи на прекршување на човековите права.
Материјали	Материјал за учениците 5.3 за секој пар ученици. Материјал за учениците 5.2 за секој пар ученици.
Метод	Работа во парови или групна работа. Пленарна дискусија.

Информации за темата

Кршењето и нарушувањето на човековите права се случуваат секој ден, насекаде во светот. Со разгледувањето на вистинските случаи од минатото или сегашноста, учениците добиваат појасна и попрецизна слика на што се однесуваат човековите права.

Часот

Часот започнува со дискутирање за задачите и резултатите од минатиот пат. Постерите се презентирани и споредени се листите со заклучоци. Ако е корисно и можно, предлозите се запишуваат на листови хартија и се закачуваат на сидовите во училницата, заедно со постерите.

Сега, учениците формираат парови. На секој пар му се дава копија од материјалот за учениците 5.3, Прекршување на човековите права и копија од материјалот за учениците 5.2, Листа на човекови права.

Потоа, листата со примери за прекршување на човековите права се дели помеѓу паровите; на пример, на парот 1 ја добива од а-г, парот 2 д-с, итн.

Подобро би било листата да се подели на ваков начин така што секоја група на прекршувања ќе биде истражувана од повеќе од еден пар на ученици.

Учениците го читаат и дискутираат за примерот за прекршување на човековите права. Потоа, тие се обидуваат да постигнат согласност за тоа кое човеково право од листата е прекршено; на пример, во примерот а), правото што е прекршено е правото 10.

Одговорите се дискутираат во одделението. Вредноста да се има повеќе од еден пар кој работи на примерот, значи дека ако постојат разлики во мислењето, дискусијата може да се води преку серија на кратки прашања:

- Како стигнавте до вашето мислење?
- Кога ги слушнавте одговорите на другите парови, дали посакавте да го смените вашиот одговор? Ако е да, што ве убеди? Зошто?

Целта на дискусијата е да се истражат некои од примерите и одговорите, повеќе отколку да се претпостави дека има само еден точен одговор.

Продолжителна активност

Ако има време на крајот од часот, наставникот може да ги праша учениците кои од овие конкретни примери најмногу ги погодија. За некои од дадените примери, учениците можат да бидат прашани:

- Како би се чувствувал/а ако тоа ти се случеше тебе?
- Како би реагирал/а?
- Која е твојата надеж за тоа што другите луѓе би можеле да го направат?

Ваквите прашања може да им помогнат на учениците да ја истражуваат идејата дека другите имаат одговорности да делуваат во одбраната на човековите права.

Материјал за учениците 5.3

Случаи на прекршување на човековите права

Копија за наставникот со одговори

Прекршување или нарушување на човековите права	Прекршено човеково право
а. Г-ѓа Х, која пред неколку години ги изгуби ќерката и сопругот во автомобилска несреќа, не може да се омажи со друг човек, сè додека нејзиниот девер експлицитно не ја даде неговата дозвола.	10
б. Затворските чувари ги користат кучињата за да ги плашат и застрашуваат затворениците со закани за напад и во еден случај, тие го тераат кучето да касне еден од затворениците.	2
в. Во локалната фабрика, работниците мора да работат најмалку 10 часови дневно без пауза.	21
г. Откако беа уапсени тројца мажи, тие имаа проблеми со пристапот до адвокатите. Во многу случаи, адвокатите ќе дојделе, но не им дозволувале да се видат со нив; на луѓето не им било дозволено да имаат заедничка дискусија со нивните адвокати, што во суштина значи дека двајца од нив немале никаков пристап до нивниот адвокат.	5
д. Жената, која ја работи истата работа и има иста возраст и искуство, добива помала плата за разлика од нејзиниот машки колега.	7
ѓ. Х го киднапира и го чуваше Y три дена и го застрела во главата, што ја предизвика неговата смрт, 3 дена подоцна.	1
е. Една фотографија од г-ѓа Х, зависник од дрога, беше направена кога таа заминуваше од состанокот на анонимните зависници. Подоцна, фотографијата беше објавена.	9
ж. Една жена, малтретирана од нејзиниот сопруг, можеше единствено да се разведе, само кога му ја даде нејзината куќа, нејзината кола и целиот нејзин имот. Таа остана без ништо.	11
з. Х, која е болна од доживотна пневмонија, не доби никаков медицински третман во болница, затоа што таа влезе илегално во земјата.	18
с. Седумдесет проценти од населението во областа Х беа принудени да се преселат од нивните домови и подоцна беа спречени да се вратат. Ним не им беше дозволено да ги напуштат нивните кампови и да одат до блиските полиња за да ги одгледуваат нивните култури, а им беше забрането да патуваат по многу патишта.	12
и. Црните Африканци беа купувани во Африка за, на пример, едно шише виски, а беа продавани во Северна Америка помеѓу 1200 и 1500 американски долари.	3
ј. Во земјата Х, сите средства за преживување на локалното население им беа намерно уништени: посевијата, снабдувањето со вода и стоката.	17

к. Во земјата X, граѓаните можат да бидат ставени во затвор без да бидат обвинети.	4
л. Еден 26-годишен репортер, за еден дневен весник, беше убиен во еден сомнителен напад за одмазда поради неговата репортажа за неодамна завршените изборни кампањи.	15
љ. Г-дин X беше повикан за да се пријави во војска. Тој напиша писмо до воената канцеларија декларирајќи го неговото свесно одбивање на воената обврска и одбивање да се јави на воена должност. Тој беше обвинет за непослушност и му беше забрането да ја напушти земјата.	14
м. Во земјата X, оние кои сакаат да припаѓаат на Фалун Гонг религијата, забрането им е да се собираат.	16
н. Етничкото мнозинство одлучи дека оние кои им припаѓаат на малцинските групи, како што се Евреите или Ромите, се обврзани да живеат во одредени области од градот.	25
њ. Децата кои живеат на село не можат да посетуваат основно училиште, бидејќи нема училиште на разумно растојание.	19
о. Поради неповолното мислење на религиозните власти во земјата, кандидатот X не може да се кандидира на парламентарните избори.	23
п. Затоа што е црн, X не може да добие работа како лекар во локалната болница.	20
р. Во некои земји, непривилегираните луѓе немаат пристап до храна или програми за домување, ниту пак до здравствени услуги по достапни цени.	26
с. Г-дин X, чија куќа беше изгорена, не може да направи барање за компензација.	6
т. X, 47-годишна жена, која секогаш работела во домот како домаќинка и мајка на пет деца, изгуби секаква социјална, осигурителна помош откако се разведе од нејзиниот сопруг.	22
ќ. Г-дин X, татко на две деца, беше затворен и измачуван во земјата X поради пишување поеми, критикувајќи го актуелниот режим. Неговото барање за политички азил во земјата A беше одбиено. Тој тврдеше дека ќе се соочи со тортура, ако се врати дома и сега тој е принуден да го трпи тоа.	13
у. Поради таканаречените практични причини, на луѓето со физички недостатоци, како што се луѓето во колички, не им е дозволено да посетуваат културни настани во локалниот театар.	24
ф. За да аплицираат за државјанство во земјата X, потребен е престој од 15 години, плус физички и умствен тест и неразумно високи административни трошоци. Како резултат на тоа, илјадници Роми, кои имаат подолг престој во нивната држава, немаат државјанство во нивната сопствена земја.	8

Час 3

Права и одговорности

Како можат да постојат права без одговорности?

Цел на учењето	Учениците сфаќаат како тие можат да придонесат во заштитувањето на човековите права. Учениците сфаќаат дека човековите права се поврзани со одговорности – одговорности на државата и на институциите, како и нивни морални одговорности.
Задачи за учениците	Учениците идентификуваат одговорности за да ги заштитат човековите права, вклучувајќи го и нивниот личен придонес.
Материјали	Празен лист хартија и пенкало. Материјал за учениците 5.4. за секој пар ученици. Материјал за учениците 5.2. за секој пар ученици.
Метод	Работа во парови или групна работа. Критичко мислење.

Информации за темата

Едно човеково право не може да биде почитувано ако поединецот или власта не преземат одговорност за негово остварување. Иако владите се одговорни за тоа, во овој случај, постои силна потреба и за други тела и поединци кои ќе ги промовираат и заштитуваат човековите права. Секој поединец има морална одговорност да даде придонес во културата во која вредноста на човековите права го инспирира нашето однесување во секојдневниот живот.

Можна продолжителна активност би можело да биде воведот во предметот на позитивни и негативни права и проектна работа.

Часот

Учениците формираат парови. Важно е да има еднаков број парови во училиницата.

На секој пар му се дава празен лист хартија и пенкало и се замолуваат да напишат три значајни права, за кои мислат дека треба да ги имаат на училиште и три значајни права за кои мислат дека треба да ги имаат дома. Примерите можат да бидат од типот да не им се дава премногу домашни работи или правото да се добие џепарлак.

Откако ова ќе биде завршено, наставникот ја разделува копијата од материјалот за учениците 5.4, Права и одговорности и материјалот за учениците 5.2, Листа на човекови права за секој пар. Потоа, учениците се замолуваат да ја истражуваат листата на човекови права и да дискутираат кои права најдобро одговараат на шесте права кои ти ги напишаа на нивниот лист хартија.

Откако ќе одлучат, тие ги запишуваат шесте права во првата колона од материјалот за учениците 5.4. Од оваа гледна точка, наставникот може да ги праша учениците дали тие имаат некакво објаснување за правата кои ги наброиле.

Откако ќе се комплетира првата колона, наставникот им објаснува на учениците дека секое право со себе носи и соодветна одговорност, давајќи го следниот пример: „Слободата на говорот е ограничена поради одговорноста да не се кажуваат неистинити работи кои ќе ја деградираат другата личност и ќе го злоупотребат нејзиното право на достоинство и добра репутација.“ Наставникот, исто така, може да објасни дека рамнотежата на правата на поединецот и неговите/нејзините одговорности да се почитуваат правата на другите луѓе значи дека ние треба да ги применуваме нашите права без одредени ограничувања. Постојат многу ситуации во кои правата и одговорностите на различните луѓе се судруваат. На пример, во училиницата, правото на образование може да се судри со правото на слободно време, кога некои ученици сакаат да учат, додека други сакаат да се забавуваат. Како и да е, училиштето има одговорност да ги поучува и да ги школува учениците и да им го обезбеди правото на наставниците на пристојни работни услови (како што е не преголема врева во нивната работна средина).

Сега, наставникот го замолува секој пар ученици да ги заменат листите со друг пар. Новиот пар сега ги дискутира примерите од две нивоа на одговорност кои одговараат со секое право, наброено од другиот пар (види го примерот подолу):

– **Прво ниво:** одговорностите кои ги имаат поединците мора да им обезбедат на другите да уживаат во правото (ова би требало да биде напишано во втората колона).

– **Второ ниво:** одговорностите (каде што тие постојат) за авторитетите (како што се училишните или локалните авторитети) треба да го обезбедат ова право.

Ова би требало да биде напишано во третата колона. На пример, одговорноста на секој поединец да ја почитува приватноста на дневникот на другите ученици; одговорноста на училиштето да не пребарува по личните работи на поединецот, кога тоа не е потребно (на пример, да не се чита дневникот додека се пребарува училиницата поради украден калкулатор).

Човеково право (на училиште, дома)	(Морална) одговорност на поединецот	Одговорност на училиштето, авторитетот и сл.
Право на приватност	Да не се погледнува во нечиј дневник	Да не се чита ученичкиот дневник кога се пребаруваат личните работи на поединецот во случај на кражба

Потоа, наставникот може да го замоли секој пар да даде извештај пред остатокот од одделението во врска со едно право и соодветните одговорности од нивните листи.

Бидејќи акцентот на овој час се става на одговорностите, наставникот може да одбере да нацрта две колони на таблата, една за индивидуалните одговорности, а другата за одговорностите на авторитетите и како што учениците ќе даваат примери, така ќе бидат запишувани на таблата. Наставникот може да го заврши часот со резиме на одговорностите и да ги замоли учениците да коментираат за листите.

Продолжителна активност

Ако времето дозволи, или ако наставникот посака да го продолжи часот со вклучување на идејата за позитивните и негативните права и проектната работа, тој/таа би можел да ги спроведе следните активности.

Наставникот може да започне со објаснување дека понекогаш човековите права се поделени на „негативни права“ и на „позитивни права“.

„Негативните права“ се права кои забрануваат нешто непријатно (како што е забрана за тортура). „Позитивните права“ се права кои експлицитно го замолуваат поединецот да направи нешто или да треба да направи нешто (како што е правото на храна: секој има право да има соодветна храна). Додека „негативните права“ очекуваат од луѓето да не изведуваат специфични дејства, „позитивните права“ очекуваат поединците и власта да спроведуваат одредени активности со цел да ги обезбедат тие права.

Наставникот, исто така, објаснува дека повеќето човекови права имаат и позитивни и негативни страни. На пример, правото да не се биде измачуван значи дека власта не смее да ги малтретира луѓето, кои се уапсени, но исто така, власта е потребно да даде јасни инструкции за ова на нејзините полициски сили.

Учениците се повикуваат да се навратат кон нивните листи за човекови права и да одберат три од нив. Тие, потоа, треба да побараат примери за позитивни или негативни постапки во нивните животи за да ја илустрираат нивната морална одговорност. Потоа, треба да побараат и други примери, овој пат за да ја покажат одговорноста на училиштето или локалната/државната власт. За оваа цел, тие би можеле да го додаваат знакот „плус“ или „минус“ кон одбраните одговорности: види го примерот подолу.

Човеково право (на училиште, дома)	(Морална) одговорност на поединецот	Одговорност на училиштето, авторитетите и сл.
Право на приватност (=пример)	(+)	(+) Да се води грижа дека училишното досие на учениците не може да биде разгледувано од посетители
	(-) Да не се гледа во туѓ дневник без да се биде повикан да се направи тоа	(-) (училиште) Да не се пребарува по туѓи лични работи, ако тоа не е строго потребно (-) (држава) Да обезбеди легислатива за заштита на приватноста на поединците

Ако наставниците посакаат да ја искористат оваа активност како вовед во проектната работа, тие би можеле да ги замолат учениците да одберат некои од човековите права, кои ќе бидат подлабоко обработувани во текот на наредните неколку недели или месеци. Потоа, учениците можат да состават план во кој тие се согласуваат за главната цел и за различните чекори кои треба да бидат преземени. Тие, исто така, одлучуваат која задача до кога ќе биде комплетирана и од кого.

План

Главна цел:.....		
Што треба да биде направено?	Кој ќе го направи тоа?	Кога тоа би требало да биде готово?

Во текот на наредните пет часови, овој план треба да биде проследен со идни активности и на крајот да биде оценет.

Час 4**Квиз за човекови права****Што е право? Кое човеково право би требало да биде за поединецот?**

Цел на учењето	Учениците учат за меѓународно-признатите човекови права.
Задачи за учениците	Учениците одговараат на прашања со повеќе можни избори и дискутираат за импликациите од нивните одговори.
Материјали	Картички, со решенијата дадени од назад, за секој ученик. (види материјал за учениците 5.5).
Метод	Прашања со повеќе можни избори.

Информации за темата

Иако човековите права се еден динамичен концепт и тоа концепт кој постојано се развива, меѓународниот закон ја дефинира содржината и областа на човековите права. Квизот за човекови права кој следи, кој не би требало да се искористи како тест на знаење, помага да им се покаже на учениците на кој стадиум сме сега при деталното обработување на човековите права. Тој, исто така, ќе помогне за да се избегнат грешните интерпретации на рамката за човековите права.

Пред овој час, наставникот би требало да ги забележи сите прашања поврзани со спогодбите направени во ОН или во Советот на Европа. Би можело да биде корисно да се започне со кратко објаснување за користените термини или концепти, како што се ОН, Совет на Европа (за да не дојде до мешање со Европскиот совет во Европската унија), човекови права, народ/држава, дискриминација, судење или судски процес.

Часот

Најнапред, наставникот објаснува дека целта на квизот не е да се тестира нивното знаење, туку да се зголеми нивното сфаќање на човековите права на еден активен начин.

Учениците сами ги подготвуваат картичките сечејќи ги лентите со прашања и одговори. Потоа тие ги лепат една зад друга со цел да се добијат прашања и одговори на истата картичка.

Во мали групи (или во парови) учениците, сега, седат заедно и ги одговараат прашањата едни на други. На секоја група ученици им се дава по еден комплет од картички. Секое прашање има три можни одговори, именувани како А, Б или В. Учениците го одбираат она во што веруваат дека е точен одговор за секое прашање. Треба да се истакне дека понекогаш постои и повеќе од еден можен одговор, зашто човековите права се еден динамичен концепт, кој постојано се развива и ова остава простор за толкување.

Тоа дава можност за дискутирањето на одговорите во одделението, секој одвреме на време. На овој начин, овој час нема да се претвори во едноставно прашање, засновано врз знаење, ниту пак квиз со одговори. Исто така, важно е да се биде подготвен за јавна дискусија преку подготвување на елементите на знаење.

Прашања и одговори

Види го, исто така, материјалот за учениците 5.5. Наставникот или групата на ученици подготвуваат доволен број картички со сечење на ленти со прашања и одговори на нив, составувајќи ги и лепејќи ги заедно.

<p>Детскиот труд до 17 години:</p> <p>А. Секогаш е прекршување на правата на децата.</p> <p>Б. Е прекршување на правата на децата, ако задачата ги повредува.</p> <p>В. Може да биде прифатливо ако владата има утврдено дека минималната возраст за работа може да биде под 17 години.</p>	<p>Детскиот труд до 17 години:</p> <p>В. е точно. Конвенцијата за детски права го забранува детскиот труд, ако е опасно, или ако е форма на експлоатирање, но им дозволува на владите да ја утврдат возраста за која забраната е валидна. Постои многу притисок да се постигнат построги рестрикции за детскиот труд.</p>
<p>Согласно со меѓународните спогодби во врска со правото на вода:</p> <p>А. Владите се обврзани да им обезбедат на граѓаните чиста и здрава вода.</p> <p>Б. На владите не им е дозволено да</p>	<p>Согласно со меѓународните спогодби кои имаат врска со правото на вода:</p> <p>Согласно со толкувањето, од страна на Комитетот за економски и социјални права при ОН, Б и В се точни, а А не е. Исполнувањето на правото на вода е</p>

<p>дискриминираат некои граѓани при снабдувањето со вода. В. На владите не им е дозволено да им го забрануваат пристапот до снабдувањето со вода на нивните граѓани.</p>	<p>нешто кон кое владите се стремат, но ова право не може да биде барано од страна на граѓаните.</p>
<p>Смртната казна:</p> <p>А. Главно е забранета во целиот свет. Б. Укината е во законот или во практиката од повеќе од 50% од сите земји. В. Не е дозволена во случајот на млади луѓе под 18 години.</p>	<p>Смртната казна:</p> <p>Б и В се точни, А не е. Смртната казна не е целосно забранета во договорите на ОН, ниту пак од ЕКЧП, туку и во двата случаја е забранета со еден необврзен протокол. Протокол 6 (забрана на смртната казна во услови на мир) и Протокол 13 (забрана на смртната казна во сите околности) во ЕКЧП, и двата потпишани и/или ратификувани од многу земји.</p>
<p>Економски и социјални права:</p> <p>А. Не се вистински човекови права. Б. Не се очекува целосно исполнување на овие права за сите поединци од страна на државите. В. Можат да бидат побарани од сите Европјани.</p>	<p>Економски и социјални права:</p> <p>Б е точно. Официјално, економските и социјалните права се вистински човекови права, иако е вистина дека обврската да се признаат е многу послаба од онаа за многу граѓански и политички права. Меѓународната конвенција за економски, социјални и и културолошки права очекува државите да се стремат за нивно исполнување, но не постои европски механизам кој ќе им дозволи на поединците да поднесат жалба (иако под одредени ограничувања, на некои организации им е дозволено да го сторат тоа).</p>
<p>Согласно со клаузулите од правото на образование:</p> <p>А. На поединците и групите им е дозволено да отворат училиште, сè додека тие исполнуваат минимум законски услови. Б. Не постојат обврски кои се однесуваат на содржините на образовните програми. В. Владите се обврзани да обезбедат задолжително образование за сите млади луѓе под 18 години.</p>	<p>Согласно со клаузулите од правото на образование:</p> <p>А е точно, Б и В не се. Меѓународните конвенции, како што е Конвенцијата за детски права, пропишува дека образованието мора да ги информира децата за човековите права.</p>

<p>Правото да се биде признат како бегалец:</p> <p>А. Е дефинирано за луѓе кои имаат разбирлив страв од тоа да се биде прогонуван врз основа на нивната раса, религија или политичко мислење и да се напушти земјата како резултат на тоа.</p> <p>Б. Исто така, постои за луѓето кои ја напуштиле нивната земја како резултат на граѓанска војна или глад.</p> <p>В. Може автоматски да бидат одбиени, од страна на владата, сите подносителите на молби кои доаѓаат од земја која се смета за безбедна.</p>	<p>Правото да се биде признат како бегалец:</p> <p>А е точно, Б не е (иако во некои земји, на луѓето кои ја напуштаат нивната земја, како резултат на граѓанска војна или глад, им е загарантирана заштита, без да се сметаат за бегалци, според меѓународните конвенции). В не ги признава бегалците според Конвенцијата од Женева, но широко се применува во ЕУ во справувањето со барателите на азил.</p>
<p>Слободата за религија:</p> <p>А. Не може да им биде забранета на луѓето врз основа на тоа дека тие припаѓаат на една малцинска религија.</p> <p>Б. Ги обврзува народите да ги признаат и да ги субвенционираат религиите.</p> <p>В. Не може да биде ограничувана на никаков начин од страна на државата.</p>	<p>Слободата за религија:</p> <p>А е точно. Народите се обврзани да ја почитуваат слободата за религија, но немаат законска обврска за некаков систем на признавање или субвенционирање. Државите можат да ја ограничат слободата за религија, на пример, каде религијата е во спротивност на основните човекови права.</p>
<p>Право на сопственост:</p> <p>А. Не значи дека владите не можат да ја одземат сопственоста на некого, ако тоа е од јавен интерес.</p> <p>Б. Е прекршено ако целото село е евакуирано без прикладен надомест поради изградба на хидроелектрична централа.</p> <p>В. Му дозволува на поединецот да ги смета за свои украдените стоки.</p>	<p>Право на сопственост:</p> <p>А и Б се точни. В е очигледно грешно.</p>
<p>Избори:</p> <p>А. На сите граѓани им е дозволено да гласаат, дури и кога тие ги имаат изгубено нивните граѓански права поради криминални дејствија.</p> <p>Б. Два гласа за секоја личност се дозволени, ако гласачот е работодавач.</p> <p>В. Гласањето мора тајно да се изведе.</p>	<p>Избори:</p> <p>Само В е точно. Државата може да ги спречи лицата, кои ги загубиле нивните граѓански права, да не гласаат. Еднакви права за сите, кои имаат право на глас, е едно меѓународно правило.</p>

<p>Слобода на изразување:</p> <p>А. Може да биде ограничена со цел заштита од клевета.</p> <p>Б. Не може да биде ограничена поради причини од јавен морал.</p> <p>В. Може да биде ограничена со цел да се спречи религиозна нетолеранција.</p>	<p>Слобода на изразување:</p> <p>А и В се точни. Слободата на изразување може, под одредени околности, да биде ограничена поради причини од јавен морал, за спречување на криминал, здравствена заштита или заштита од клевета, ако ова е предвидено со закон.</p>
<p>Правото на работа:</p> <p>А. Ги обврзува државите да обезбдат работа за сите нивни граѓани.</p> <p>Б. Значи дека никој не може произволно да биде отпуштен од работа.</p> <p>В. Не значи дека владата мора да прави напори за да оствари целосно вработување.</p>	<p>Правото на работа:</p> <p>Само Б е точно. Во Европа, државите се обврзани да прават напори за да остварат целосно вработување, но ова не е вклучено во договорите на ОН.</p>
<p>Правото на здрава животна средина:</p> <p>А. Им забранува на државите да фрлаат отровен отпад кој неповратно ќе ја уништи почвата.</p> <p>Б. Има за цел заштита на човечките суштества, животни и растенија.</p> <p>В. Сеуште не е потврдено како универзално право.</p>	<p>Правото на здрава животна средина:</p> <p>В е точно, иако правото на здравје ги заштитува човечките суштества од штетите, кои директно произлегуваат од загадувањето. Во овие случаи, само човечките суштества се универзално заштитени, но не и животните и растенијата. Африканската повелба и Повелбата од Европската унија, кои не се универзално валидни, постигнуваат едно сигурно проширување до правото на здрава животна средина.</p>
<p>Согласно со правото на образование:</p> <p>А. За децата од основно образование не треба да се наплаќа школарина, само трошоците за училишните патувања и училишните учебници кои можат да бидат побарани.</p> <p>Б. Обврска на државата е да се стреми да им помогне на колку што е можно повеќе ученици за да успеат во нивното учење.</p> <p>В. Државите мора да им дадат еднакви можности во образованието на сите ученици.</p>	<p>Согласно со правото на образование:</p> <p>Б и В се точни (овие обврски се вклучени во Конвенцијата за детски права). Во принцип, основното образование мора да биде бесплатно и ова не ја вклучува само школарината, туку и останатите индиректни трошоци поврзани со елементарните училишни активности.</p>

<p>Казнување на децата во училиштата:</p> <p>А. Не е дозволено во форма на телесно казнување. Б. Не е забрането ако казната е ментално сурова. В. Може да се користи само ако родителите се согласат.</p>	<p>Казнување на децата во училиштата:</p> <p>А се смета за точно, бидејќи Европскиот суд за човекови права повеќе пати ја смета телесната казна на прекршување на ЕКЧП (и ова го почитува толкувањето кое е дадено од Комитетот за детски права во Конвенцијата за детски права. Б е неточно, како забрана која е поврзана со сите сурови казни. За В, не постои клаузула која ја прави казната директно зависна од согласноста на родителите.</p>
<p>На училиште:</p> <p>А. Не би требало да се посвети внимание на прашањата за животната средина. Б. Малите деца би требало да се учат да ги почитуваат нивните родители. В. Малите деца би требало да учат за човековите права и да ги искусуваат човековите права.</p>	<p>На училиште:</p> <p>Б и В се точни. Конвенцијата за детски права содржи вакви клаузули. Конвенцијата, исто така, определува дека образованието би требало да има цел при почитувањето на животната средина.</p>
<p>На суд:</p> <p>А. Секој криминалец има право на адвокат. Б. Луѓето единствено можат да бидат обвинети ако признаат. В. Осомничениот/та има право на бесплатен преведувач ако судењето се случува на непознат јазик за него/неа.</p>	<p>На суд:</p> <p>А и В се точни.</p>
<p>Измачување:</p> <p>А. Дозволено е ако се користи за спречување на терористички напади. Б. Дозволено е само по судско решение. В. Никогаш не е дозволено.</p>	<p>Измачување:</p> <p>В е точно (измачувањето не е дозволено дури ни во случаи на национална вонредна состојба).</p>
<p>Правото на живот е прекршено ако:</p> <p>А. Некој умре во несреќа предизвикана од полицијата при спречување напад</p>	<p>Правото на живот е прекршено ако:</p> <p>В е точно. Во случајот под А, правото на живот би можело да биде</p>

<p>врз животот на некој друг. Б. Некој умре при воен чин, дури и ако ова беше легално. В. Некој умре од примена на непотребна сила од страна на полицијата.</p>	<p>прекршено ако силата употребена од полицијата била повеќе од апсолутно потребна.</p>
<p>Согласно со правото на дом:</p> <p>А. Сите држави се обврзани да осигураат дека никој нема да биде бездомник. Б. На странците би требало да им се понуди истиот пристап до социјалните станови, како и на домашните граѓани. В. Државата би требало да направи напори за да го намали бројот на бездомните луѓе.</p>	<p>Согласно со правото на дом:</p> <p>Б и В се точни.</p>
<p>Согласно со правото на здравствена заштита:</p> <p>А. Владите не се обврзани да ги спречат несреќите на работно место. Б. Секој би требало да има пристап до здравствената заштита. В. Лековите би требало да бидат бесплатни.</p>	<p>Согласно со правото на здравствена заштита:</p> <p>Б е точно. Спречувањето на несреќи се смета како обврска. Лековите можат да бидат продавани.</p>
<p>Согласно со правото на слобода на движење:</p> <p>А. На личноста може да ѝ се забрани да одбере одредено престојувалиште од причини за јавна безбедност. Б. Одбивањето за виза на некоја личност која не е обвинета за криминал е прекршување на човековите права. В. Криминалецот може да биде затворен.</p>	<p>Согласно со правото на слобода на движење:</p> <p>А и В се точни. Секој може да биде одбиен за виза, не само криминалците. Ограничувањата на слободата на движење може, исто така, да бидат наметнати од причини за јавно здравје, јавен ред или национална безбедност, ако е предвидено со закон.</p>

Материјал за учениците 5.1
Желби, потреби и права

Желби	Основни потреби	Човекови права

Материјал за учениците 5.2.**Листа на човекови права**

Ова е листа на човекови права кои се содржани во Универзалната декларација за човекови права. Меѓународната конвенција за граѓански и политички права, Меѓународната конвенција за економски, социјални и културолошки права, Европската конвенција за човекови права и ревидираната Европска социјална повелба.

1. Право на живот.
2. Слобода од измачување.
3. Слобода од ропство.
4. Право на слобода и сигурност.
5. Право на праведно судење.
6. Право на ефективно поправање ако некое човеково право е прекршено.
7. Слобода од дискриминација, право на еднаквост.
8. Право да се биде признат како човек; право на националност.
9. Право на приватност и семеен живот.
10. Право на брак.
11. Право на сопственост.
12. Право на движење на луѓето.
13. Право на азил.
14. Слобода на мислата, совесност и религија.
15. Слобода на изразување.
16. Слобода на собирање и здружување.
17. Право на храна, пијалок и дом.
18. Право на здравствена заштита.
19. Право на образование.
20. Право на вработување.
21. Право на одмор и слободно време.
22. Право на социјална заштита.
23. Право на политичко учество.
24. Право на учество во културниот живот.
25. Забрана за кршење на човековите права.
26. Право на социјален поредок кој ги признава човековите права.
27. Одговорности и должности на поединецот.

Материјал за учениците 5.3. Случаи на прекршување на човековите права

Прекршување или нарушување на човековите права	Прекршено човеково право
а. Г-ѓа X, која пред неколку години ги изгуби нејзината ќерка и сопругот во автомобилска несреќа, не може да се омажи со друг човек, сè додека нејзиниот девер експлицитно не ја даде неговата дозвола.	
б. Затворските чувари ги користат кучињата за да ги плашат и застрашуваат затворениците со закани за напад и во еден случај, тие го тераат кучето да касне еден од затворениците.	
в. Во локалната фабрика, работниците мора да работат најмалку 10 часови дневно без пауза.	
г. Откако беа уапсени тројца мажи, тие имаа проблеми со пристапот до адвокатите. Во многу случаи, адвокатите ќе дојделе, но не им дозволувале да се видат со нив; на луѓето не им било дозволено да имаат заедничка дискусија со нивните адвокати, што во всушност значи дека двајца од нив немале никаков пристап до нивниот адвокат.	
д. Жената, која ја работи истата работа и има иста возраст и искуство, добива помала плата за разлика од нејзиниот машки колега.	
ѓ. X го киднапира и го чуваше Y три дена и го застрела во главата, што ја предизвика неговата смрт, 3 дена подоцна.	
е. Една фотографија од г-ѓа X, зависник од дрога, беше направена кога таа заминуваше од состанокот на анонимните зависници. Подоцна, фотографијата беше објавена.	
ж. Една жена, малтретирана од нејзиниот сопруг, можеше единствено да се разведе, само кога му ја даде нејзината куќа, кола и целиот нејзин имот. Таа остана без ништо.	
з. X, кој е болна од доживотна пневмонија, не доби никаков медицински третман во болница, затоа што таа влезе илегално во земјата.	
с. Седумдесет проценти од населението во областа X беа принудени да се преселат од нивните домови и подоцна беа спречени да се вратат. Ним не им беше дозволено да ги напуштат нивните кампови и да одат до блиските полиња за да ги одгледуваат нивните култури, а им беше забрането да патуваат на многу патишта.	
и. Црните Африканци беа купувани во Африка за, на пример, едно шише виски, а беа продавани во Северна Америка помеѓу 1200 и 1500 американски долари.	
ј. Во земјата X, сите средства за преживување на локалното	

население им беа намерно уништени: посевите, снабдувањето со вода и стоката.	
к. Во земјата X, граѓаните може да бидат ставени во затвор без да бидат обвинети.	
л. Еден 26-годишен репортер за еден дневен весник беше убиен во еден сомнителен напад за одмазда поради неговата репортажа за неодамна завршените изборни кампањи.	
љ. Г-дин X беше повикан за да се пријави во војска. Тој напиша писмо до воената канцеларија декларирајќи го неговото свесно одбивање на воената обврска и одбивање да се јави на воена должност. Тој беше обвинет за непослушност и му беше забрането да ја напушти земјата.	
м. Во земјата X, оние кои сакаат да припаѓаат кон Фалун Гонг религијата, забрането им е да се собираат.	
н. Етничкото мнозинство одлучи дека оние кои им припаѓаат на малцинските групи, како што се Евреите или Ромите, се обрзани да живеат во одредени области од градот.	
њ. Децата кои живеат на село не може да посетуваат основно училиште, бидејќи нема училиште на разумно растојание.	
о. Заради неповолното мислење на религиозните авторитети во земјата, кандидатот X не може да се кандидира на парламентарните избори.	
п. Затоа што е црн, X не може да добие работа како лекар во локалната болница.	
р. Во некои земји, непривилегираните луѓе немаат пристап до храна или програми за домување, ниту пак до здравствени услуги по достапни цени.	
с. Г-дин X, чија куќа беше изгорена, не може да направи барање за компензација.	
т. X, 47-годишна жена, која секогаш работела во домот како домаќинка и мајка на пет деца, изгуби секаква социјална, осигурителна помош откако се разведе од нејзиниот сопруг.	
ќ. Г-дин X, татко на две деца, беше затворен и измачуван во земјата X поради пишување поеми, критикувајќи го актуелниот режим. Неговото барање за политички азил во земјата A беше одбиено. Тој тврдеше дека ќе се соочи со тортура, ако се врати дома и сега тој е принуден да го трпи тоа.	
у. Поради таканаречените практични причини, на луѓето со физички недостатоци, како што се луѓето во колички, не им е дозволено да посетуваат културни настани во локалниот театар.	
ф. За да аплицираат за државјанство во земјата X, потребен е престој од 15 години, плус физички и умствен тест и неразумно високи административни трошоци. Како резултат на тоа, илјадници Роми, кои имаат подолг престој во нивната држава, немаат државјанство во нивната сопствена земја.	

Материјал за учениците 5.4.
Права и одговорности

Човеково право	Одговорност на поединецот	Одговорност на училиштето, властите и сл.

Материјал за учениците 5.5**Квиз за човекови права (картички за обука)**

<p>Детскиот труд до 17 години:</p> <p>А. Секогаш е прекршување на правата на децата. Б. Е прекршување на правата на децата, ако задачата ги повредува. В. Може да биде прифатливо ако владата има утврдено дека минималната возраст за работа може да биде под 17 години.</p>	<p>Детскиот труд до 17 години:</p> <p>В е точно. Конвенцијата за детски права го забранува детскиот труд, ако е опасно или ако е форма на експлоатирање, но им дозволува на владите да ја утврдат возраста за која забраната е валидна. Постои многу притисок да се постигнат построги рестрикции за детскиот труд.</p>
<p>Согласно со меѓународните спогодби во врска со правото на вода:</p> <p>А. Владите се обврзани да им обезбедат на граѓаните чиста и здрава вода. Б. На владите не им е дозволено да дискриминираат некои граѓани при снабдувањето со вода. В. На владите не им е дозволено да им го забрануваат пристапот до снабдувањето со вода на нивните граѓани.</p>	<p>Согласно со меѓународните спогодби кои имаат врска со правото на вода:</p> <p>Согласно со толкувањето, од страна на Комитетот за економски и социјални права при ОН, Б и В се точни, а А не е. Исполнувањето на правото на вода е нешто кон кое владите се стремат, но ова право не може да биде барано од страна на граѓаните.</p>
<p>Смртната казна:</p> <p>А. Главно е забранета во целиот свет. Б. Укината е во законот или во практиката од повеќе од 50% од сите земји. В. Не е дозволена во случајот на млади луѓе под 18 години.</p>	<p>Смртната казна:</p> <p>Б и В се точни, А не е. Смртната казна не е целосно забранета во договорите на ОН, ниту пак од ЕКЧП, туку и во двата случаја е забранета со еден необврзен протокол. Протокол 6 (забрана на смртната казна во услови на мир) и Протокол 13 (забрана на смртната казна во сите околности) во ЕКЧП, и двата потпишани и/или ратификувани од многу земји.</p>
<p>Економски и социјални права:</p> <p>А. Не се вистински човекови права. Б. Не се очекува целосно исполнување</p>	<p>Економски и социјални права:</p> <p>Б е точно. Официјално, економските и социјалните права се вистински</p>

<p>на овие права за сите поединци од страна на државите. В. Можат да бидат побарани од сите Европјани.</p>	<p>човекови права, иако е вистина дека обврската да се признаат е многу послаба од онаа за многу граѓански и политички права. Меѓународната конвенција за економски, социјални и и културолошки права очекува државите да се стремат за нивно исполнување, но не постои европски механизам кој ќе им дозволи на поединците да поднесат жалба (иако под одредени ограничувања, на некои организации им е дозволено да го сторат тоа).</p>
<p>Согласно со клаузулите од правото на образование:</p> <p>А. На поединците и групите им е дозволено да отворат училиште, сè додека тие исполнуваат минимум законски услови. Б. Не постојат обврски кои се однесуваат на содржините на образовните програми. В. Владите се обврзани да обезбедат задолжително образование за сите млади луѓе под 18 години.</p>	<p>Согласно со клаузулите од правото на образование:</p> <p>А е точно, Б и В не се. Меѓународните конвенции, како што е Конвенцијата за детски права, пропишува дека образованието мора да ги информира децата за човековите права.</p>
<p>Правото да се биде признат како бегалец:</p> <p>А. Е дефинирано за луѓе кои имаат разбирлив страв од тоа да се биде прогонуван врз основа на нивната раса, религија или политичко мислење и да се напушти земјата како резултат на тоа. Б. Исто така, постои за луѓето кои ја напуштиле нивната земја како резултат на граѓанска војна или глад. В. Може автоматски да бидат одбиени, од страна на владата, сите подносителите на молби кои доаѓаат од земја која се смета за безбедна.</p>	<p>Правото да се биде признат како бегалец:</p> <p>А е точно, Б не е (иако во некои земји, на луѓето кои ја напуштаат нивната земја, како резултат на граѓанска војна или глад, им е загарантирана заштита, без да се сметаат за бегалци, според меѓународните конвенции). В не ги признава бегалците според Конвенцијата од Женева, но широко се применува во ЕУ во справувањето со барателите на азил.</p>
<p>Слободата за религија:</p> <p>А. Не може да им биде забранета на луѓето врз основа на тоа дека тие припаѓаат на една малцинска религија.</p>	<p>Слободата за религија:</p> <p>А е точно. Народите се обврзани да ја почитуваат слободата за религија, но немаат законска обврска за некаков</p>

<p>Б. Ги обврзува народите да ги признаат и да ги субвенционираат религиите.</p> <p>В. Не може да биде ограничувана на никаков начин од страна на државата.</p>	<p>систем на признавање или субвенционирање. Државите можат да ја ограничат слободата за религија, на пример, каде религијата е во спротивност на основните човекови права.</p>
<p>Право на сопственост:</p> <p>А. Не значи дека владите не можат да ја одземат сопственоста на некого, ако тоа е од јавен интерес.</p> <p>Б. Е прекршено ако целото село е евакуирано без прикладен надомест поради изградба на хидроелектрична централа.</p> <p>В. Му дозволува на поединецот да ги смета за свои украдените стоки.</p>	<p>Право на сопственост:</p> <p>А и Б се точни. В е очигледно грешно.</p>
<p>Избори:</p> <p>А. На сите граѓани им е дозволено да гласаат, дури и кога тие ги имаат изгубено нивните граѓански права поради криминални дејствија.</p> <p>Б. Два гласа за секоја личност се дозволени, ако гласачот е работодавач.</p> <p>В. Гласањето мора тајно да се изведе.</p>	<p>Избори:</p> <p>Само В е точно. Државата може да ги спречи лицата, кои ги загубиле нивните граѓански права, да не гласаат. Еднакви права за сите, кои имаат право на глас, е едно меѓународно правило.</p>
<p>Слобода на изразување:</p> <p>А. Може да биде ограничена со цел заштита од клевета.</p> <p>Б. Не може да биде ограничена поради причини од јавен морал.</p> <p>В. Може да биде ограничена со цел да се спречи религиозна нетолеранција.</p>	<p>Слобода на изразување:</p> <p>А и В се точни. Слободата на изразување може, под одредени околности, да биде ограничена поради причини од јавен морал, за спречување на криминал, здравствена заштита или заштита од клевета, ако ова е предвидено со закон.</p>
<p>Правото на работа:</p> <p>А. Ги обврзува државите да обезбдат работа за сите нивни граѓани.</p> <p>Б. Значи дека никој не може произволно да биде отпуштен од работа.</p> <p>В. Не значи дека владата мора да прави напори за да оствари целосно вработување.</p>	<p>Правото на работа:</p> <p>Само Б е точно. Во Европа, државите се обврзани да прават напори за да остварат целосно вработување, но ова не е вклучено во договорите на ОН.</p>

<p>Правото на здрава животна средина:</p> <p>А. Им забранува на државите да фрлаат отровен отпад кој неповратно ќе ја уништи почвата.</p> <p>Б. Има за цел заштита на човечките суштества, животни и растенија.</p> <p>В. Сеуште не е потврдено како универзално право.</p>	<p>Правото на здрава животна средина:</p> <p>В е точно, иако правото на здравје ги заштитува човечките суштества од штетите, кои директно произлегуваат од загадувањето. Во овие случаи, само човечките суштества се универзално заштитени, но не и животните и растенијата. Африканската повелба и Повелбата од Европската унија, кои не се универзално валидни, постигнуваат едно сигурно проширување до правото на здрава животна средина.</p>
<p>Согласно со правото на образование:</p> <p>А. За децата од основно образование не треба да се наплаќа школарина, само трошоците за училишните патувања и училишните учебници кои можат да бидат побарани.</p> <p>Б. Обврска на државата е да се стреми да им помогне на колку што е можно повеќе ученици за да успеат во нивното учење.</p> <p>В. Државите мора да им дадат еднакви можности во образованието на сите ученици.</p>	<p>Согласно со правото на образование:</p> <p>Б и В се точни (овие обврски се вклучени во Конвенцијата за детски права). Во принцип, основното образование мора да биде бесплатно и ова не ја вклучува само школарината, туку и останатите индиректни трошоци поврзани со елементарните училишни активности.</p>
<p>Казнување на децата во училиштата:</p> <p>А. Не е дозволено во форма на телесно казнување.</p> <p>Б. Не е забрането ако казната е ментално сурова.</p> <p>В. Може да се користи само ако родителите се согласат.</p>	<p>Казнување на децата во училиштата:</p> <p>А се смета за точно, бидејќи Европскиот суд за човекови права повеќе пати ја смета телесната казна на прекршување на ЕКЧП (и ова го почитува толкувањето кое е дадено од Комитетот за детски права во Конвенцијата за детски права. Б е неточно, како забрана која е поврзана со сите сурови казни. За В, не постои клаузула која ја прави казната директно зависна од согласноста на родителите.</p>
<p>На училиште:</p> <p>А. Не би требало да се посвети внимание на прашањата за животната</p>	<p>На училиште:</p> <p>Б и В се точни. Конвенцијата за детски права содржи вакви клаузули.</p>

<p>средина. Б. Малите деца би требало да се учат да ги почитуваат нивните родители. В. Малите деца би требало да учат за човековите права и да ги искусуваат човековите права.</p>	<p>Конвенцијата, исто така, определува дека образованието би требало да има цел при почитувањето на животната средина.</p>
<p>На суд:</p> <p>А. Секој криминалец има право на адвокат. Б. Луѓето единствено можат да бидат обвинети ако признаат. В. Осомничениот/та има право на бесплатен преведувач ако судењето се случува на непознат јазик за него/неа.</p>	<p>На суд:</p> <p>А и В се точни.</p>
<p>Измачување:</p> <p>А. Дозволено е ако се користи за спречување на терористички напади. Б. Дозволено е само по судско решение. В. Никогаш не е дозволено.</p>	<p>Измачување:</p> <p>В е точно (измачувањето не е дозволено дури ни во случаи на национална вонредна состојба).</p>
<p>Правото на живот е прекршено ако:</p> <p>А. Некој умре во несреќа предизвикана од полицијата при спречување напад врз животот на некој друг. Б. Некој умре при воен чин, дури и ако ова беше легално. В. Некој умре од примена на непотребна сила од страна на полицијата.</p>	<p>Правото на живот е прекршено ако:</p> <p>В е точно. Во случајот под А, правото на живот би можело да биде прекршено ако силата употребена од полицијата била повеќе од апсолутно потребна.</p>
<p>Согласно со правото на дом:</p> <p>А. Сите држави се обврзани да осигураат дека никој нема да биде бездомник. Б. На странците би требало да им се понуди истиот пристап до социјалните станови, како и на домашните граѓани. В. Државата би требало да направи напори за да го намали бројот на бездомните луѓе.</p>	<p>Согласно со правото на дом:</p> <p>Б и В се точни.</p>

<p>Согласно со правото на здравствена заштита:</p> <p>А. Владите не се обврзани да ги спречат несреќите на работно место. Б. Секој би требало да има пристап до здравствената заштита. С. Лековите би требало да бидат бесплатни.</p>	<p>Согласно со правото на здравствена заштита:</p> <p>Б е точно. Спречувањето на несреќи се смета како обврска. Лековите можат да бидат продавани.</p>
<p>Согласно со правото на слобода на движење:</p> <p>А. На личноста може да ѝ се забрани да одбере одредено престојувалиште од причини за јавна безбедност. Б. Одбивањето за виза на некоја личност која не е обвинета за криминал е прекршување на човековите права. В. Криминалецот може да биде затворен.</p>	<p>Согласно со правото на слобода на движење:</p> <p>А и В се точни. Секој може да биде одбиен за виза, не само криминалците. Ограничувањата на слободата на движење може, исто така, да бидат наметнати од причини за јавно здравје, јавен ред или национална безбедност, ако е предвидено со закон.</p>

Листа на ресурси за наставникот

Оваа листа ги содржи правата од „Листа на човекови права“, покажувајќи ги значајните членови од Универзалната декларација за човекови права (UDHR), Меѓународната конвенција за граѓански и политички права (ICCPR), Европската конвенција за човекови права (ECHR) и ревидираната Европска социјална повелба (ESC). Ова резиме е направено за образовни цели.

	UDHR	ECHR	ESC	ICCPR	ICESCR
1. Право на живот	3	2		6	
2. Слобода од измачување	5	3	26	7,10	
3. Слобода од ропство	4	4		8	
4. Право на слобода и сигурност	3	5		9	
5. Право на праведно судење	10,11	6,7		14,15	
6. Право на ефективно поправање ако некое човеково право е прекршено	8	13	Д	2,9	
7. Слобода од дискриминација, право на еднаквост	2,7	14	4,15,20,27, Е	3,26	3
8. Право да се биде признат како човек; право на националност	6,15			16,24	
9. Право на приватност и семеен живот	12	8		17	
10. Право на брак	16	12		23	
11. Право на сопственост	17				15
12. Право на движење на луѓето	13		18	12	
13. Право на азил	14			18	
14. Слобода на мислата, совесност и религија	18	9		18	
15. Слобода на изразување	19	10	28	19	8
16. Слобода на собирање и здружување	20	11	5,28	21,22	8
17. Право на храна, пијалок и дом	25		30,31		11
18. Право на здравствена заштита	25		11		7,12
19. Право на образование	26		10		13,14
20. Право на вработување	23		1,2,3,4,24		6,7
21. Право на одмор и слободно време	24		2		7
22. Право на социјална заштита	22,25		7,8,12,13,14,16,17,19,23,25		9,10

23. Право на политичко учество	21		22	25	
24. Право на учество во културниот живот	27			27	15
25. Забрана за кршење на човековите права	30	17		5,20	5
26. Право на социјален поредок кој ги признава човековите права	28			2	2
27. Одговорности на поединецот	29				

Забелешка: Некои членови од Европската социјална повелба (ESC) се запишани со броеви, а некои со големи букви.